

הקצין והסטודנטית

אילו אמר מישהו לציפורה קוסמקובסקי, בראש השנה תשכ"ו, כי היא תהיה האשה המפורסמת ביותר של השנה בישראל — בוודאי היתה חושבת שזו בדיחה.

«הסטודנטית», כפי שנקראה לאחר מכן בפי כל, למרות שספק אם ביקרה אייזעם בקביעות באוניברסיטה, היתה מוקד של סנסציה בעל כורחה. היא נאספה עליידי קצין משטרה המהוני בשם פיליפ לורן, שחשב אותה ליצאנית-טרמפים, הסתכסך עימה תוך כדי נסיעה, הוביל אותה לתחנת-משטרה.

תקרית קטנטנה זו קיבלה ממדים ארציים, כאשר פתחה המשטרה במערכת-השמצות נגד הסטודנטית, הגדירה אותה כיצאנית יודעה, בעוד שהיא השיבה בגילויים עסיסיים מן שלה. למשל: שביקשה לארח פקיד שילומים גרמניים בדרג עליון, במיאום עם משרד-החוקן הישראלי.

לקראת סוף השנה שככה הפרשה. הן סטודנטית הובאה למשפט, הודחה בעבירה פעוטה, תוך הסכם עם המשטרה. הפרשה עצמה, והאשמות ההדדיות התריפות, נשאו ללא בירור וללא קביעה מוסמכת. הצעירה החנינית, בעלת הגוף החטוב והמיבטא ה' פלוני, התגרשה מבעלה, עימו הסתכסכה עוד לפני הפרשה, התקשרה אל איש שהכיר אותה תוך כדי טיפול בעניין.

פירסום על רקע שונה לגמרי ניתן ל צעירה, שגם היא לא חלמה על כך. שרה לם היתה חיילת פשוטה, בעלת דמיון מסויים לסופיה לורן. בתמימותה הצטלמה בביתה בבגדי-ביקני ובכובע צה"ל. כאשר פורסמה ה' תמונה על שער העולם הזה, עורר הדבר את זעמן הבלתי-ראציונלי של מפקדותיה, ששלחוה למאסר ונתנו לכך פירסום רעשני. הסיפור על החיילת היפה, «סופיה לורן הישראלית», שזווגה למאסר בגלל תצלום נועז, היה חומר-גלם אידיאלי לעיתונות העולמית — והתמונה התפרסמה בהבלטה בעשרות מדינות.

כששחררה לם מן המאסר, ולאחר מכן מן הצבא בתום תקופת-שרותה, כבר יכלה לנצל את הפירסום העולמי. היא נסעה לפאריס, זכתה מייד לתמונת-שער בגדול יומיני צרפת, החלה בקאריירה כדוגמנית.

נערת-זוויה אחרת שהצלחה היתה ווייאן דלביאנקו, לשעבר מלכת-המים של העולם הזה ולאחר מכן מלכת-היופי של לאשה. שהגיעה למקום החמישי בתחרות-יופי עולמית.

מותר ייצוא זה של יופי, זכתה ישראל גם לייבוא, בדמותה של מנדי רייס-דייוויס, הגיבורה השניה של פרשת פרופימו, שבאה לישראל, התקשרה אל צעיר ישראלי ועומדת להינשא לו.

חוץ מזה חיו בישראל עוד מיליון ורבע נשים, שעבדו, יצרו, ניהלו משקבית, גדלו ילדים, חניכו דור חדש, טיפלו בחולים. אבל הן התפרסמו פחות.

הכגנות וחאראקות

רוח חדשה של אקטיביות החלה מדבקת חוגים יותר ויותר רחבים בנוער הישראלי ב' תשכ"ו. היא מצאה לה ביטוי בשתי תופעות: אחת שלילית ואחת חיובית.

התופעה השלילית העניקה לתשכ"ו מושג חדש: חאראקה. מעטים ידעו כי זוהי מילה ערבית, שפירושה: תנועה. לאנשי החאראקות עצמם הזכירה המילה את חריקת הבלמים של מכונית גנובה, המסתובבת במירוץ מסורף סביב פינות חדות.

התופעה גרפה שכונות שלמות, הפכה למכת-המדינה, הצריכה גיוס גדול של המשטרה.

היא הופסקה, באמצע תשכ"ו כאשר פגעו אנשי-החאראקות, תוך כדי דהירתם, בכמה מבני שכונתם. עסקני השכונה ערכו חקירה, תפסו את האשמים, ערכו להם מישפטי-לינין סודי בפארק הלאומי, שברו להם כמה אבי-רים. אולם לקראת סוף השנה התחדשה ה' מכה.

מקרה היה, בלי ספק, ברצון הפעולה ו' ההתפרקות, תאוות ההרפתקה והסיכון, של נוער מקופח, שאינו מוצא לעצמו פורקן חיובי יותר במישטר הקיים.

אקטיביות הפוך גילו אותם אלפי צעירים שהתחילו השנה, לראשונה אחרי זמן רב, לחזור לוירת האקטיביות הפוליטי.

התחילו בכך, בראשית השנה, אלף מת-גדבים, רובם צעירים, שעמלו למען נצחונן של הכוח החדש בבחירות — תנועת הת-גדבות אמיתית, ללא אירגון ושכר, שהארץ לא ראתה כדוגמתה מזה שנים רבות. המשך בא בשורת ההפגנות שערך כוח זה אחרי הבחירות, לשם דרמטיזציה של עקרונותיו בשטח השוויון העיברי—עובי והמלחמה בכפייה הדתית.

אקטיביות זה היה מדבק. הוא הכניס חיים חדשים למחנה הסטודנטים. כאשר חדרה המיש-טרה לקאמפוס הירושלמי, כדי לזכא בכוח הפגנת קטנה נגד ביקורו של קונראד אדנאורף התעוררו אלפי סטודנטים אחרים. התייצבו בהתנגשות סוערת מול המשטרה, ערכו הפגנה בפני בניין ראש-הממשלה, הכריחו את הממשלה למנות ועדת-חקירה. גם במוסדות האחרים הפגינו הסטודנטים — בתל-אביב נגד ביקור אדנאורף, בחיפה נגד פיטוריו השרירותיים של מרצה לאדריכלות.

הסטודנט הישראלי, בעל התודעה הציבורית החדשה, היה הצעיר של תשכ"ו. צעיר אחר, שגם אף הוא למינוי ועדת-חקירה ולתגובה אנטי-משטרית, ניקלע למצב זה במיקרה. הנוער יוסי הרצברג הוכה עליידי שוטרים שחשבוהו, בלי כל הצדקה, לסרסור-זונות. הוא נהג כגבר, נאבק עם השוטרים, הוכה עוד יותר — אך הביא לסערה ציבורית, שהכריחה את הממשלה לתת את דעתה על הנהלים במשטרה.

סיגנון השוויץ, מבלי שנוצר בציבור הרושם — המסוכן אף הוא — כי אין יד חזקה מחזיקה בהגה הבטחון.

הדבר נתגלה השנה כמה פעמים, בפעולות התגמול של צה"ל — ערב-הבחירות בגבול לבנון, לאחר-מכן בגבולות סוריה וירדן. אפשר היה להתוכח על כל אחת מן הפעולות האלה, מבחינת החוכמה המדינית של הן, אולם לא היה ויכוח לגבי הצד הצבאי של ביצוען, סיגנון, ודבריה-הסברה ה' מאופקים שנתלו אליהן.

במפתיע, באמצע השנה, הועמד בצידי של הרמטכ"ל, כראש-אג"ם, האלוף עזר ויצמן לזן. מינוי זה חרג בהרבה מעליה אישית בדרגה. היתה זאת הפעם הראשונה שאיש אוויר הפך לחייל מסי' 2 בצה"ל, עם סיכוי סביר לעלות לדרגת חייל מסי' 1. היתה בכך הכרה בשינוי הנוסיות הבטחוניות של ישראל, ובחשיבותה הגוברת של הזרוע האווירית.

הדבר היה ברור בתשכ"ו גם לולא מינוי זה. כי החיל, אשר אותו עיצב עזר ויצמן בשנים האחרונות, נשא בעומס העיקרי של פעולות-הלימה המובנות של השנה. אין בכלל ספק כי באויר נהנית ישראל מעליונות טכנית, המכפרת על הנחיתות הכמותית. האיש האחראי לכך היה איש-הבטחון של תשכ"ו.

לאורך כל החזית

עיתונות ישראל השתפרה במיקצת בתשכ"ו. היא נעשתה תוקפנית יותר, אמיצה יותר. תחת לחץ המשבר הכלכלי, שהחל פוגע בה, ניסתה להשתפר.

העיתון שהצליח בכך יותר מכל האחרים היה הארץ. שהפך השנה לעיתון אופוניצינוני לוחם, חושף ומגלה. שורה של כתבים התחרו ביניהם מעל עמודי עיתון זה — אמנון רובינשטיין, איש העיתונות של תשכ"ה; עמוס אילון, שחזר מחו"ל והחל מייד בסדרת כתבות וראיונות שהוקיעו את הזנ

חת ענייני האורח; יאיר קולטר, שגילה את הגילוי העיתונאי העיקרי של השנה (שערויית השוחד של קואופרטיב דן) ואחד רים. בצידם פעלו אנשי-סיקור מעולים — כמו יעקוב גיימס רוזנטל, הטוב וה' וותיק שבין כתבי הכנסת, דן מירקין ב' שרון, ואחרים. בלט במיוחד הקאריקטוריסט זאב (פרקש).

ריכוז כזה של כוחות טובים, החזורים רוחקרב, אינו יכול להיות מיקרי. לכן מגיע התואר איש-העיתונות של תשכ"ו לאדם ש' עמד בראשם ושניצל בכנסת כלפי הבעל וה' עורך של הארץ, גרשום שוקן. שוקן הצטיין גם בשטח אחר של העיתונות — המלחמה על חופש-הביטוי. בכך היה כמעט בודד בעיתונות היומית, מול התקפה גוברת.

השנה עמדה כולה בסימן התקפות על חופש-העיתונות, ללא תגובה מתאימה מצד העיתונות עצמה. חלקה היה אדיש, חלקה היה נכנע ומסור לשלטון. המאבק נגד חוק לשון הרע, שהטביע את חותמו על סוף תשכ"ה, נרדם לגמרי. ועדת השופט אלפרד ויתקין סיימה את עבודתה, המליצה על תיקונים חיוביים (אך לא מרחיקי-לכת די צורכם). הממשלה קיבלה רק חלק מן המלצות האלה. אך כשהוגשה הצעת-התיקון הממשלתית הבלתי-מספקת, לא קמה העיתונות כאיש אחד לחידוש המלחמה. העיתונות שתקה, ושרה-משפטים, יעקוב שמשון שפירא, יכול היה לטעון בכנסת כלפי עורך העולם הזה, הח"כ היחידי ששלל את החוק בכל פה, כי העתונות היא אדשה לעניין.

באווירה זו לא היה קשה לממשלה להתקין תקנה האוסרת כל פירסום על עצם קיומה של ועדת-שרים לענייני-בטחון. כשזה עבר בשקט, בא הצעד הבא: הממשלה הציעה הצעת חוק האוסר בכלל כל דיווח על הנעשה בממשלה, חוץ מן הקומוניקאט הממשלתי. גם הצעה זו לא עוררה זעם בעיתונות, וייחכן מאוד שתתקבל כחוק.

גרשום שוקן לא הסתפק בהתקפה על מוזימות אלה. הוא הפך אישית כמה קשרי-השתקה של עורכי-העיתונים, כמו לגבי פגישת לוי אשכול עם ראש ממשלת איראן.

הנימה הטראגית סופקה עליידי תאונה, שקטלה שני עיתונאים פופולאריים: העיתונאית שושנה שגב והצלם ג'ורא רובמן. הם ניספו בראשית השנה ליד באר-שבע.

שופט בער ודם

יעקוב שמשון שפירא, שבא במפתיע במקומו של רוב יוסף, שהורח בצורה מבישה. שפירא, שהוא אדם מתקדם, הרבה יותר מיוסף, הבטיח השנה להביא להחלפתן המהירה של תקנות-החירום הבריטיות.

אחד התפקידים הראשונים — והבלתי-נעימים — של השר החדש היה לטפל בפרשה שעמדה במרכז חייה-משפט של תשכ"ו: פרשת האשמת-השוחד נגד השופט אליעזר מלחי.

האפשרות כי שופט, קל וחומר שופט מחוזי, מסוג להיות מעורב בפרשת-שוחד במדינת-ישראל, הדהימה את הציבור. תדהמה זו היא תולדת האימון הרב של הציבור ברשות השיפוטית, אימון שהוא לעיתים בלתי-ראציונלי.

יתכן כי פרשת מלחי תערער אמונה מופרות זו. הציבור יצטרך להשלים עם תמונה מציאותית יותר: שבת-המשפט הוא חלק מן המערכת החברתית הכללית. בישראל עולה רמת מערכת-המשפט על רמת מוסדות רבים אחרים, אך גם היא מורכבת מבניית-מתה. טוהר וטיב הרשות השיפוטית, כמו של כל מוסד אחר, תלויים בסופו של דבר, במאבק בלתי-נלאה על רמתה, ובערנות מתמדת של הציבור כולו.